

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra sociologie

Posudek oponenta bakalářské práce

Jméno autora	Markéta Stuchlíková
Název práce	Vliv sociální stratifikace a sociálního statusu rodičů na volbu střední školy u žáků a žáky 8. a 9. tříd
Studijní obor	Sociologie obecná a empirická
Vedoucí práce (jméno a příjmení s tituly, pracoviště)	PhDr. Michal Tošner, PhD Katedra sociologie FF UHK
Oponent práce (jméno a příjmení s tituly, pracoviště)	Doc. Milan Tuček, CSc Katedra sociologie FF UHK
Rok obhajoby	2020

Hodnocení cíle/ů práce

(charakteristika cíle, způsob jeho stanovení, užitečnost cíle, slovně)

Práce je věnovaná mezigenerační vzdělanostní mobilitě dětí a její podmíněnosti sociálním statusem výchozí rodiny. Jde o klíčovou úlohu (auto) reprodukce sociální struktury společnosti a každý příspěvek k poznání v dané oblasti vycházející z empirického výzkumu je přínosný. Původní záměr zjišťovat volbu střední školy mezi žáky posledních tříd konkrétní ZŠ byl z důvodů koronaviru pozměněn a pro řešení úlohy byla zvolena data z rozsáhlého výzkumu PISA-L 2018. Jde o mezinárodní výzkum, který zkoumá především gramotnost náctiletých, ale zahrnuje i údaje umožňující naplnit cíl předkládané práce (rozsah českého souboru 15ti letých byl kolem 3 tisíc dotázaných z několika stovek škol).

Hodnocení obsahové stránky práce

<i>Užití zásadní odborné literatury a zdrojů</i>	<u>ano</u>	s výhradami	ne
<i>Přiměřená odborná terminologie práce</i>	<u>ano</u>	s výhradami	ne
<i>Vhodně zvolená metodologie</i>	<u>ano</u>	s výhradami	ne
<i>Práce s výzkumnými otázkami</i>	ano	<u>s výhradami</u>	ne
<i>Adekvátní průběh analýzy dat</i>	ano	<u>s výhradami</u>	ne
<i>Splnění deklarovaného cíle/cílů práce</i>	ano	<u>s výhradami</u>	ne

Hodnocení formálních kritérií práce

<i>Stylistická úroveň práce</i>	<u>dobrá</u>	s výhradami	špatná
<i>Pravopis a gramatika</i>	<u>dobré</u>	s výhradami	špatné
<i>Vhodná grafická úprava stránkování a textu</i>	dobrá	<u>s výhradami</u>	špatná
<i>Zpracování tabulek, obrázků, příloh</i>	dobré	<u>s výhradami</u>	špatné

Zásadní připomínky k obsahové úrovni práce

Předložená práce má standardní strukturu: teoretickou část, ve které autorka na základě rozsáhlé znalosti odpovídající literatury diskutuje problematiku vzdělanostní struktury, vzdělanostní mobility, vzdělávacího systému, a analytickou část, ve které autorka na datech řeší výzkumné otázky, které si položila.

Právě formulace výzkumných otázek (a následně hypotéz) je více než problematická. Datový soubor, který měla autorka k dispozici, dával řadu možností, jak na aktuálních datech ověřit řadu tvrzení, které jsou uvedena v teoretické části a jsou vesměs z výzkumů 10 a více let starých.

-Místo toho, aby bylo využito toho, že část souboru je tvořena studenty víceletých gymnázií, je provedeno sloučení všech 15 ti letých žáků ZŠ a zmíněných studentů. Tady se přece nabízelo porovnat statusy rodičů žáků ZŠ a studentů víceletých gymnázií a řešit jednu z klíčových otázek vzdělávacího systému (a také statusem podmíněnou již uskutečněnou volbu střední školy).

-Množství šetřených škol nabízelo možnost zkoumat vliv regionu či velikosti obce (vliv je uveden v teoretické části).

-Data umožňovala zkoumat i vliv úplnosti, neúplnosti rodiny (opět vliv je zmíněn v teoretické části).

-Ze čtyř hypotéz se dvě podle mýjí s cílem práce: je to hypotéza o vzdělání matky a otce, o rodinném socioekonomickém statusu žáků (str.28).

Analýza dat se pak s velké části věnuje zmíněným dvěma hypotézám. Vzdělání se řeší zcela nešťastným způsobem (díky i nevhodným znakům, kterými je zjišťováno). Místo toho, aby se porovnávala matka s otcem a nějak statisticky testovala rozdílnost, jsou uvedeny hodnoty včetně grafů u jednotlivých stupňů ISCED. Část dat je přitom naprosto odtržena od reality – děti prostě otázky nevyplnily správně – nebo si opravdu myslíte, že 19% matek neukončilo první stupeň základní školy. Navíc by pro ověření hypotézy (a i pro hypotézu o mezigenerační mobilitě) bylo třeba vytvořit znak nejvyšší dosažené vzdělání rodičů.

Hypotéza o vyšším socioekonomickém statusu vlastně ani není hypotéza (neřeší vztah mezi dvěma znaky). Místo nějakého pokusu o konstrukci statusu ze souboru znaků, které jednak operacionalizují kulturní kapitál rodiny, jednak její materiální vybavení, je uvedeno jejich zastoupení ve vyšetřeném vzorku. Uvedené údaje jsou jistě zajímavé a často i překvapivé, ale kulturně materiální status měl být využit v souvislosti se vzdělanostními aspiracemi dětí.

Hypotéza o mezigenerační mobilitě (v trochu mlhavém vyjádření „souhlasná tendence“ versus „nesouhlasná“) je ověřována jako rozdíl mezi vzdělanostní úrovní všech matek (otců) a představou dětí o jejich budoucím vzdělání. I když je to určitá výpověď o mobilitě (celkové, souhrnné), tak by se měla zjišťovat (a testovat) mobilita na úrovni jednotlivých rodin.

V pořádku je sice analýza rozdílnosti vzdělanostních aspirací chlapců a dívek, měla by být avšak nějak statisticky otestována. Přináší oproti poznatkům z literatury odlišný výsledek (shodu). Tento výsledek by měl být podroben dalšímu zkoumání, či kritické diskusi (do jaké míry souvisí či je podmíněn zjišťovanými údaji v dotazníku).

Zásadní připomínky k formální úrovni práce

Nemám žádné připomínky. Text je přehledně strukturován, napsaný dobrou češtinou, citace odpovídají normě. Snad jen některé technické tykající se otázek z výzkumu PISA, které byly užity v analýze, mohly být uvedeny v příloze.

Otázky k obhajobě práce

V textu nezmiňujete program inkluze (asi i proto, že se neobjevil ve vámi použité literatuře, která byla napsána před tímto programem). Myslíte, že inkluze právě dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí nějak významně ovlivní jejich vzdělanostní mobilitu, vzdělanostní aspirace?

Je existence víceletých gymnázií příčinou prohlubování vzdělanostních nerovností? Mělo by dojít k jejich zrušení?

Stručné slovní hodnocení (dle uvážení posuzovatele)¹

Práce má dvě rozdílné části: kvalitně zpracovanou teoretickou část postavenou na dobré znalosti současné odborné literatury a velice problematicky provedenou dílčí analýzu datového souboru z renomenovaného mezinárodního výzkumu.

Výsledné hodnocení práce

Práci doporučuji k obhajobě. Chápu sice, že koronavirus donutil autorku zcela nově pojmout empirickou část práce, ale přeci jen v okamžiku, kdy získala přístup k datům z uznávaného šetření PISA, tak si mohla a měla stanovit věcnější hypotézy, více využít možnosti výpočetního programu SPSS, více se zaměřit na skutečné testování adekvátních hypotéz. Tyto v podstatě měla po ruce ve své dobře zpracovaném přehledu stavu současného poznání. Vzhledem k řadě problematických míst v analytické části navrhuji hodnocení dobře E.

Navržené hodnocení

E

23. 7. 2020, Praha
datum a místo

Milan Tuček
podpis autora posudku

¹ Např. náročnost tématu, specifika řešení, samostatnost nebo invence studenta, co jsou hlavní klady, nedostatky práce, případně jaký je přínos, nebo využitelnost práce, navrhovaná doporučení k možnému zužitkování práce; zejména však návrh řešení pro případ nedoporučujícího posudku: a) upřesnit, doplnit nebo rozvést stanovenou pasáž, b) opravit, přepracovat stanovenou pasáž, c) přepracovat celou práci na zadané téma, d) vypracovat novou práci na nové téma.